

LOOV

LÄHENEMINE

**T
Ä
I
S
K
A
S
V
A
N
U
K
O
O
L
I
T
U
S
E
S**

Juhised ja õppematerjalid loovuse rakendamiseks täiskasvanuõppes

Piret Jeedas

2013

**Koolitusmaterjalid on valminud 2013. aastal
Läti – Eesti – Soome täiskasvanukoolitajate koostööprojekti
„Let’s Find and Use Your Creativity” raames.**

Projekti kaasrahastas programm Nordpluss Adult.

SISUKORD

JUHISED

Sissejuhatuse asemel kolm mõtet koolitajalt	4
Kus sa oled loovus?	8
Loovus õppegrupis	11
Mõned lihtsad soovitusel loovuse äratamiseks	14
Loovuse avaldumist toetavad meetodid ja nende rakendamise põhimõtted	17

PRAKTILISED HARJUTUSED

LOOMEPROTSESSE AVANEMINE	19
• Tunnustavad vestlused – alati on midagi hästi.	22
• Vestlus jalutuskäigul	24
• Vaatame teistmoodi	26
ESILEKERKIMINE LOOMEPROTSESSIS	27
• Avatud ruumi meetod – igaüks võtab vastutuse	27
• Maailmakohvik – ühendamine erinevad perspektiivid	31
• Õpirännak	33
• Ideejaht	34
SULGEMINE LOOMEPROTSESSIS	36
• Meetod 123	36
• Ideeturg – puhume uutele asjadele elu sisse	38
• Täheenduse loomine kuulsuste piknikul (Vogt'i põhjal)	41
Lõpusõna asemel isiklik kogemuslugu sellest, kuidas sündisid uuendused ...	42
Kasutatud kirjandus	44
Uuri lisaks raamatuid ja viiteid	45
Autorist	46
MTÜ Partnerlus	46

SISSEJUHATUSE ASEMEL KOLM MÕTET KOOLITAJALT¹

Olen koolitusvaldkonnas tegutsenud tänaseks enam kui kümmekond aastat. Usun, et tegemist on valdkonnaga, mis pakub põnevaid väljakutseid, eneseületamise võimalusi ning kutsub pidevalt kõige uuega katsetama. Koolitajana peab olema valmis ootamatult esilekerkivate probleemide lahendamiseks ning aeg-ajalt tõdemuseks, et valitud meetod ei täitnud sel korral oma eesmärki. Aga meile on antud suurepärane võimalus oma tegevusi mõtestada ning järgmine kord uuesti proovida.

Oma senise praktika käigus olen ma kõige nauditavamaks pidanud koolitajatöö tohutut loovat potentsiaali. Mulle meeldib erinevate meetoditega katsetada, luua seoseid eri valdkonna seisukohtade vahel ja kahtluse alla seada olemasolevat. Olen tänulik nendele hetkedele, kui grupis on avanenud tohutu loovusepuhang. Need hetked panevad mind siiralt uskuma sellesse, et meil on koolitajatena suur võimalus, aga ka vastutus väga täis õpikeskkonda luua. Kindlasti on üheks eelduseks uskumus, et iga õppija ja koolitaja on tohutult loov (me aga ei pruugi seda ise veel teada). Käesolevat kogumikku kirjutades avastasin enda jaoks, et täiskasvanute koolitaja on väga suurel määral just loovuspraktik ehk inimene, kes pidevalt arendab ja rakendab enda loovust.

Järgnevad kolm mõtet on minuni tulnud tänu senistele kogemustele ja leidsid esmakordselt kajastamist noortevaldkonna koolitajate Meetodimessi 2013 raames, ent väärivad koolitusmaastikul laiemat kajastamist. Meetodimess on üks näide, kuidas on võimalik väga lihtsate võtetega luua loovat õppimise ruumi. Meetodimessist kirjutan pikemalt käesoleva kogumiku lõpus.

Käesolev kogumik pakub mõtteid loovusest täiskasvanute õppes, annab vihjeid uute ideede leidmiseks ning tutvustab meetodeid, mis toetavad loovuse avaldumist gruppides. Oma mõtteid loovuse avaldumisest koolitajatöös avavad projektis osalevad koolitajad.

¹ http://issuu.com/mitteformaalne/docs/ajakiri_ilu_2012_finaal/1

Sellest kogumikust ei leia meetodeid, mis julgustavad joonistama, voolima, viltima jne. Käeline tegevus on vaid üks loovuse avaldusvorme, kuid huvitav ja väljakutsuv on ka luua ruumi, mis toetab täiskasvanud õppija loomupärase loovuse avaldumist ja kollektiivse tarkuse esilekerkimist. Töö gruppidega on põnev ja tõeline loovuse proovikivi koolitajale.

ESIMENE MÕTE – UUE LOOMINE

Koolitajana olen alati pidanud enda jaoks oluliseks millegi uue loomist. Üks viis on edendada mingit valdkonda, mis väärib hetkel tähelepanu: algatada koolitusprogramm, mida varem pole läbi viidud või luua, arendada, lihvida mõnd koolitusmeetodit. Võib-olla tuleb mu soov teha midagi teisti sellest, et inimese ja koolitajana hakkab mul lihtsalt igav ühtsama teed mööda käia. Võib-olla sellest, et millegi uue loomine võimaldab mul endagi kohta midagi uut avastada. Või sellest, et võin koolitajana olla olukorras, kus lihtsalt polegi võimalik vanamoodi toimetada. Või siis sellest, et koos kaaskoolitajate ja/või õppuritega, olgu siis koolitusruumis või õhtutundidel päevast kokkuvõtteid tehes, tekib sünergia, millest sünnib midagi uut ja head.

Mulle meeldib märgata ja ammutada inspiratsiooni erinevatest valdkondadest ning leida siis viis uue katsetamiseks koolitajana. Tom Kelly, *think-tank*'i IDEO juht on öelnud, et uued ideed tulevad vaatamisest, nuusutamisest, kuulamisest. Nii lihtne see ongi. Aga see eeldab igapäevast praktiseerimist ja väga teadlikult vaatamis-nuusutamis-kuulmisvõime arendamist. Mind on selles osas väga palju õpetanud loodus.

Soovin, et vahel, koolitust ette valmistades, küsiksid endalt – mis oleks, kui...? Mida ma varem teinud pole? Mis oleks, kui seekord katsetaks...?

TEINE MÕTE – UNUSTA SENIÕPITU

Selleks, et saaks tekkida midagi uut, on oluline teha ruumi uuele. Mõnikord oleks väga kasulik panna teadlikult kõrvale kõik seniõpitu. Aga kuidas mina, TARK koolitaja, unustan selle, tänu millele olen saanud professionaaliks?

Üks viis on teha vahelduseks midagi, mida pole varem teinud. Mina olin suvel kohvikus teenindaja. Tahtsin teada, milline teenindaja ma olen ja kas suudan klientidega luua häid suhteid, nendega vabalt vestelda ja teha kohvikus olemine meeldejäävaks elamuseks. Ma usun, et see õnnestus ja nii mõnigi inimene tuli mitmeid kordi tagasi. Õppisin sel suvel palju.

Võimalus on muuta oma tööriistu. Ma pole musikaalselt teab mis haritud, nooti ei tunne ja vist viisi ka ei pea. Aga mulle meeldib siiski muusikat teha ehk siis mingi ühise rütmi loomisega saan koos õppijatega ikka hakkama. Ma pole teab mis luulemeister, aga mulle meeldib aeg-ajalt koolitusel toimunud luulevormi seada.

Ehk siis, parim võimalus seniõpitu või harjumusliku „unustamiseks“ on teha oma koolitajaelus väikseid muudatusi, nt kaasata inimesi, kellega koostöö võib olla keeruline, visualiseerida koolitusel kõlanud mõtteid, viia koolitusgrupi ootamatusse paika jne.

Soovingi, et järgmine kord teeksid midagi, mida sa varem koolitajana teinud ei ole ja mis eeldab sinult eneseületust, kasvõi väikest...

KOLMAS MÕTE – MA ARMASTAN MUUTUSI

Tundub justkui iseenesestmõistetav, et õppimise ja arengu toetajana iga koolitaja lausa jumaldab muutusi. Sest millise energiaga me koolitusprogrammide käigus „sunnime“ inimesi midagi muutma, esitades neile küsimusi stiilis: „... millised on sinu järgmised kolm sammu, kui ...; kui sul oleks võimalus muuta, siis ...“ jne. Ja samas teame, et igapäevarutiini naastes on uus kiire kaduma ning koolituse mõju sageli küsitav.

Kevadel küsis minult üks sõber: „Piret, miks sa kardad muutusi?“ Mind hämmastas selle küsimuse lihtsus ja mõju, mis kestab tänaseni. Hakkasin järsku mõtlema, et kas tõesti mina – õppimise toetaja, maailmamuutja, uue katsetaja, kardan muutusi...? Ja pidin tõdema, et jah, sügaval sisimas on see tunnetuslik piir, milleni olen valmis muutustega kaasa minema, aga sealt edasi on lihtsam, kui jätta asjad vanamoodi. Täna mõtestan üha enam oma suhestumist muutustega. Olen mõistnud, et kui ma ei mõista inimesena oma suhet muutustesse või pole ise läbinud ja enda jaoks lahti mõtestanud mõnd sügavamalt muutumisprotsessi, on mul väga raske toetada kellegi teise muutumisi. Olen avastanud, et kui vajadus muutusteks keerleb millegi ümber, mis tekitab minu sees kirge ja toob äratundmise, mida ma päriselt soovin, on kuidagi kergem asuda muutuste teele. Ka koolitajana on minu kestev ülesanne aidata inimestel leida oma kavatsus, siht või unistus ja aidata sel teostuda.

Soovingi, et võtad aja mõtisklemiseks ning küsid endalt: milline on minu suhtumine muutustesse? Mis toetab minu jaoks tähenduslike muutuste elluviimist?

Loovust sinu ellu soovides,

Piret Jeedas

**Täiskasvanute koolitaja, kaasava juhtimise edendaja, tähenduslike õpikeskkondade looja
ja kogumiku koostaja**

piret@ruumiloojad.ee

KUS SA OLED, LOOVUS?

Kas oled kunagi märganud, et koolitusprotsessi kestel avaneb õppijas peituv loovus? Või kuidas kogu grupp hakkab tegutsema justkui iseorganiseeruvalt ja oma loovat potentsiaali avardades? Inimesed näitavad endast külgi, millest nad ka ise pole olnud teadlikud.

Loovus on igaühes meis tegelikult sünnipäraselt olemas. **Loovus on inimeste võime näha asjades ja olukordades uusi seoseid ning võimalusi, mõelda ja tegutseda eriliselt ning rahuldustpakkuvalt.** Meil on eeldused leida lähtuvalt endast või olukorrast omapäraseid, kasulikke ja rahuldustpakkuvaid lahendusi keerulistele probleemidele või olukordadele. Loovus kätkeb endas tegevust ehk millegi loomist ehk loomingulisust. Samuti tulemust ehk loomingut ehk seda, mis on loodud ja välja mõeldud, nt uus idee, toode, kunstiteos. (Kolk 2005)

Frans Johansson (2008) kirjutab oma kultusteoses „Medici efekt“, et just erinevate valdkondade kohtumisaigal leiab aset silmapaistev uuenduste plahvatus. Ehk siis, uued, maailma muutvad avastused, tulevad distsipliinide ristmikelt, mitte enam teadusharude seest. (Johansson 2008) Mitmekesised õppegrupid, kus kohtuvad eri valdkonna inimesed, on seega potentsiaalsed ristmikud ning loovuse plahvatuseks suurepärane keskkond. Samas leiab Johansson (2008), et me kasutame seda harva: inimesed kalduvad klammerduma nende enda teadusharude ja -alade külge, enda etnilise kuuluvuse ja kultuuri külge. **Mis oleks, kui me koolitajatena teadlikult neid harjumuslikke piire nihutama hakkaksime?**

Johansson käsitleb loovust kui kontseptsioonide juhuslikku kombinatsiooni. Sageli on mingi uue arusaama allikat raske leida, sest idee valla päästnud faktor ilmub juhuslikult, õnnekombel, täiesti eikusagilt (samas 2008). Mõnikord haarab rühmatöö sind nii endasse, et lahendused sünnivad justkui ootamatult ning ükski grupiliige ei suuda seletada, kelle idee see oli või kust see tuli. Seetõttu tuleb endas arendada avatud oleku seisundit, et need ootamatud ideed kinni püüda.

Täiskasvanute koolitajana saame luua mitmekülgse, inspireeriva ja avatud õhkkonna, kus igaühe loomingulisus võib avarduda. See eeldab, et ka koolitaja ise on oma töös uudishimulik ja julgeb katsetada. Kuigi täiskasvanu õppimist toetavaid meetodeid on palju, on koolitajale oluline oskus arendada ja kohandada olemasolevaid meetodeid ning luua uusi.

Uute lahenduste otsimisel oleme tulemuslikumad, kui teame, kuidas seda süsteemselt teha. See oskus ei teki enamikul inimestest iseenesest – seda on vaja harjutada (Maripuu 2013). Teisisõnu, et endas loovust avardada, tuleb ise olla **loovuse harjutaja ehk loovuspraktik**. Hiljutine Harvardis läbi viidud uuring (Tutton 2009) toob esile, et uuendusmeelsetele inimestele on omased järgmised viis võimet, mis sobivad hästi iseloomustama ka üht loovuspraktikut.

- ***võime luua seoseid ehk oskus seostada esmapilgul seostamatuid küsimusi, ideid ja probleeme;***
- ***võime esitada küsimusi nagu: miks, miks mitte ja mis siis, kui..., esitamaks väljakutseid olemasolevale olukorrale;***
- ***võime vaadelda, ehk oskus olla avastaja klientide, õppijate, koostööpartnerite seas ja rollis;***
- ***võime eksperimenteerida ehk oskus rakendada uusi ideid, luua uusi prototüüpe ja mudeleid;***
- ***võime luua suhteid ehk networking, kus uuendajad kohtuvad inimestega, kellel on erinevad ideed ja perspektiivid.***

Kuidas koolitajast loovuspraktik neid võimeid endas teadlikult arendab? Lihtsalt harjutades. Ning seeläbi aitab ta neid võimeid arendada ka õppijatel. Ning küsigem endalt, millised meetodid on täna koolitajana meie pagasis, mis aitavad õppijates uuendusmeelsust arendada.

MÕTTELEND

Kõiges, mida te teete, võib olla loovus – kui teete seda armastuse ja rõõmuga.

Loovus ei ole otseselt seotud ühegi tegevusega – loovus on teadvuse omadus: kõigest võib saada looming, see sõltub tegija suhtumisest.

Loomisharjumuste tekitamine on igaühele jõukohane (distsipliin ja reeglid!).

Õnnestumine tekib läbi vilumuse, inspiratsioon läbi tegevuse.

Ennast ületades (mugavustsoonist väljudes, riskides) saad kontakti oma loomuliku ja loova olemusega.

Millegi loomine eeldab olemist siin ja praegu.

Loomiseks peab (kasvõi korra) kõrvale panema oma MINA (ego), kes hakkab iga natukese aja tagant sulle meelde tuletama, et tegelikult on VÕIMATU, et sul asjad õnnestuvad.

Loomiseks peab loobuma (kasvõi mõneks ajaks) perfektsionismist, vastasel korral hakkad esimestest sammudest peale kartma ebaõnnestumisi.

Loomiseks on soovitatav endas teadlikult tugevdada uudishimu ja vähendada hirmu.

Loomingulisuse võtmed:

- leia endas üles laps (julge teha vigu, ole uudishimulik),
- ole õppimisvalmis,
- julge unistada.

Elul on mõtte vaid siis, kui ta on mitmemõõtmeline, ärge kunagi tehke oma elu ühemõõtmeliseks (teisisõnu, ärge samastage end nt pelgalt oma erialaga). Huvitu erinevatest valdkondadest (ära ole pidevalt ainult ärimees, anna endale vahel olla võimalus palgaline reatöötaja!).

Ärge laske oma elul muutuda surnud rituaaliks. Jäägu hetked, mida ei saa seletada, ja müsteeriumid, millele ei leita põhjust. Jäägu teod, mille pärast peetakse teid pisut hulluks. 100-protsendiliselt tervemõistuslik inimene on surnud inimene ☺.

Tehke ikka vahel siin-seal hullusi, see loob teie ellu uut tähendust!

Liina Kolk, Liivakella Seminar, esitluse teesid

LOOVUS ÕPPEGRUPIS

Selleks, et idee või innovatsioon oleks tähenduslik ning kestev, on oluline, et see sünniks inimeste ja ruumi tähenduslikust kohtumisest. Inimesed toetavad vaid seda, mida nad loovad (Wheatley & Frieze 2011).

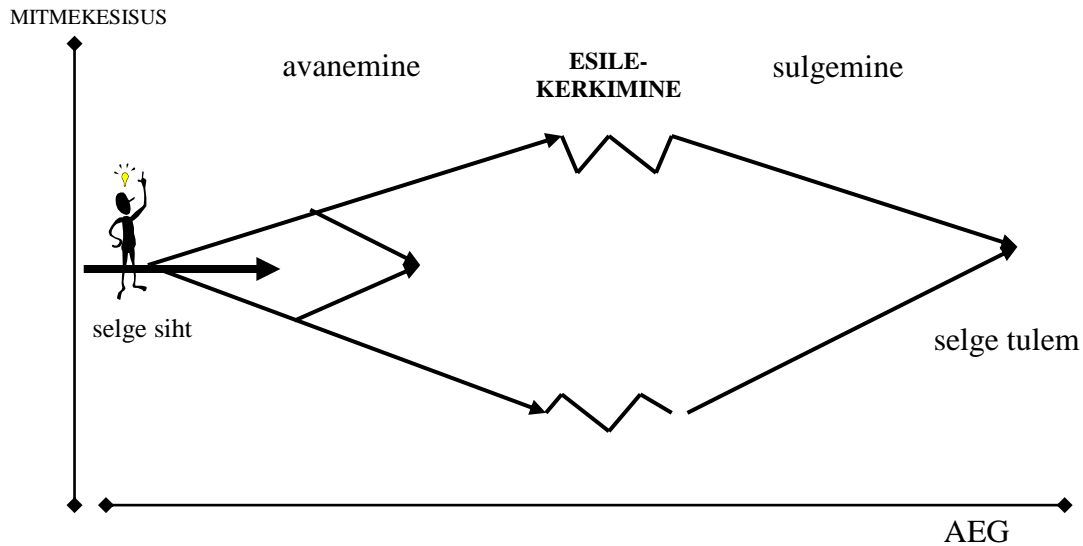
Mõttel, et tähenduslik idee sünnib vaid inimeste ja ruumi kohtumisest, on sügavus. Täiskasvanute koolitaja ülesanne on aidata õppegrupis kaasa selliste suhete kujunemisele, kus ideed saavad võimaluse liikuda ja kasvada. Aitamine väljendub õpikeskkonna loomises, kus on võimalik ausalt ja avatult teineteiselt õppida, et seeläbi ainulaadsel viisil lahendada olemasolevaid väljakutseid. Samuti aitab siin kaasa loomeprotsessi teadlik juhtimine.

Grupis toimuva loomisprotsessi toetamisel tuleb arvestada, et loominguprotsess kätkeb endas erinevaid protsesse:

- ärevusseisund, kus tunnetatakse, et antud ülesannet ei taheta lahendada või ei ole võimalik seda teha tavapärasel viisil;
- sisemise motivatsiooni leidmine probleemi lahendamiseks;
- olemasoleva info kaardistamine;
- ummikusse jõudmine, olukorra settida laskmine;
- spontaanne otsing;
- lahendusviisi valik;
- loominguline tegutsemine soovitud sihi poole püüdlemiseks (Kolk 2005).

Nende erinevate protsesside mõistmine annab täiskasvanute koolitajale võimaluse õppijat igakülgsest toetada, nt anda tööriistad olemasoleva info kaardistamiseks (nt idee või mõttekaart), õppija ärevusseisundiga toimetuleku toetamine (nt eneseanalüüs, mõttepausi loomine) jne.

Loomeprotsessi võib jagada kolme erinevasse faasi: **avanemine** (*divergence*), **esilekerkimine** (*emergence*) ja **sulgemine** (*convergence*). Kõik need etapid on oma olemuselt erinevad ning protsessi juhtijale/koolitajale on oluline teada, kus ta protsessis on ning mida igas etapis vaja on.

Kasvamise ruum

Joonis 1. Kolm hingetõmmet loomisel

AVANEMISE faasi märksõnadeks on kohalejõudmine, häälestumine, huvi äratamine, suhete loomine, turvalise keskkonna loomine. See on otsimise faas, kus selgelt jagatud siht määrab kollektiivse suuna. Selles faasis on oluline küsida õigeid küsimusi, mõista probleemi olemust, aru saada soovitud tulemist. Kui avanemise faas liialt kiiresti sulgeda, siis uudsuse ja innovatsiooni tase jääb madalaks.

Avanemise faasis võib läbi viia erinevaid tutvumisele ja grupitunde kujunemisele suunatud soojendusharjutusi, rääkida inspireerivaid lugusid, näidata videofilme, viia läbi mõni eksperiment, mis annaks impulsi edasiliikumiseks ja mugavustsoonist väljumiseks.

Oluline, et avanemise faasis tekiks omalaadne avatud mõtlemise ruum, mis väljendub uudishimus erinevate seisukohtade ja probleemi võimalike lahendusteede suhtes. Sellise ruumi kujunemine võib tähendada ka kaose kujunemist grupis. Kaos on elusloodusele omane väljendusvorm, mis peegeldab segadust, rutiini lõhkumist, ebastabiilsuse kujunemist. Koolitusgrupis võib kaos kujuneda teadmatusest, koolituse eesmärgi või selle vajalikkuse ebaselgusest, aga ka meetodi uudsusest.

ESILEKERKIMISE faas on avanemise ja sulgemise vahepeal asuv nn kasvamise ruum. See on koht, kus erinevaid ideid ja vajadusi integreeritakse. Selles faasis olemine eeldab valmisolekut avardada oma maailmapilti, mõistmaks ka teiste inimeste vaatepunkte. See kõik võib tunduda üsna segane ja ebamugav pingutus – ent see on ka faas, kus uued lahendused sünnivad.

Esilekerkimise faasis on oluline luua turvaline keskkond võimaliku segaduse kogemiseks, anda isiklik aeg toimunu mõtestamiseks: looduses liikumiseks, mõtete kirjapanekuks märkmikku, kogemuste jagamiseks ringis vms. Samuti on see kollektiivse loomise aeg, kus grupid lahendavad loovalt ülesandeid, vajadusel vaidlevad, tõstavad häält. Nt avatud ruumi vestlustes võib märgata vahel ka ägestumist, kuid üldiselt toimub iseorganiseerumine ja vastutuse võtmine.

SULGEMISE faas on selgelt eesmärgile, tulemuste saavutamisele ning otsuste elluviimisele suunatud, struktureeritud ja tavaliselt ka ajaliselt piiratud faas. Sulgev (kokkuvõttev) mõttetöö grupis tähendab alternatiivide hindamist, põhipunktide väljatoomist, ideede kategoriseerimist ja ühtsetele otsustele jõudmist. Selles faasis on oluline kogetule isikliku tähenduse loomine, edasiste sammude väljendamine suuliselt või kirjalikult, tegevusplaanide sõnastamine.

Lühidalt, iga õppeprotsessi planeerimisel võib eelnevalt teadlikult mõelda, milliseid meetodeid erinevates etappides kasutada. Käesolevas kogumikus esitatud meetodeid nendest kolmest etapist lähtuvalt ka tutvustatakse.

MÕNED LIHTSAD SOOVITUSED LOOVUSE ÄRATAMISEKS

Aeg-ajalt võib tekkida tunne, et loovuse äratamine on tõeliselt suur, kompleksne, mahukas, aega- ja ressursstenõudev ettevõtmine. David Lynch on öelnud, et head ideed hõljuvad õhus ringi. Meie ülesanne on need lihtsalt kinni püüda. Inspiratsiooni leidmiseks ei pea sõitma tuhandeid kilomeetreid, osalema rahvusvahelistel koolitustel (kuigi ka see võib olla vägagi kasulik) või lugema palju raamatuid. Iga päev ja iga hetk võib sind millegi uuega üllatada.

Tegelikult võib koolitajana soovitada väga lihtsaid võtteid loovuse arendamiseks, nii endas kui ka teistes. Järgnevaid soovitusi võib kombineerida erinevate meetoditega, mis selles kogumikus kajastust leiavad.

Uute ideede ammutamine (Sticky Wisdom 2002)

- Mine igal nädal erineva transpordivahendiga tööle. Märka inimesi, räägi nendega.
- Loe ajalehte, mida sa tavaliselt ei loe. Kuula raadiojaama, mida sa tavaliselt ei kuula. Vaata telesaadet, mida sa tavaliselt ei vaata.
- Kord kuus lõunata mõne teise valdkonna inimesega. Palu neil rääkida sellest, mis nende töös on praegu aktuaalne ning küsi tagasisidet sellele, mille kallal sina töötad.
- Kord nädalas mine vähemalt pooleks päevaks välja oma tavalisest keskkonnast.
- Palu pereliikmetel/lastel pakkuda lahendusi mõnele su lahendust ootavale probleemile.
- Võta aega probleemi lahendamiseks. Leia enda jaoks vähemalt kolm võimalikku lahendust, enne kui valid neist välja ühe.
- Kord kuus korralda oma meeskonnale „värskendamise“ päev . Minge koos sinna, kuhu te tavaliselt ei lähe. Või tehke koos midagi, mida tavaliselt ei tee.
- Mine parki jalutama. Võta aega kulgemiseks.
- Jälgi muusikaedetabeleid.
- Kord aastas loo endale uus töökirjeldus.

Pööra tavapärasus pea peale (Johansson 2005)

1. Mõtle mõne endaga seotud olukorra, toote või teenuse peale. Pane kirja mõned laused või sõnad, mis tavapäraselt seostuvad sellise olukorra, toote või teenusega.

Näiteks: Olen koolituse korraldaja ja pean tagama koolitusest osavõtjatele majutuse ja koolitusruumi. Kirjutan: inimesed magavad voodis; koolitaja koolitab koolitusruumis.

2. Palu oma kaaslasel pöörata need tavapärased laused tagurpidi.

Näiteks: inimesed magavad kuuse all; koolitaja koolitab kännu otsas.

3. Kui kaaslane on ideed kirja pannud, siis analüüsi, kuidas tulemusi võiks kasutada oma töös.

Näiteks võiks jõuda ideeni viia järgmine koolitus läbi looduses.

Näiliselt seostamatute tähelepaneku harjutus (Johansson 2005)

- Osta paar ajakirja, mida sa harilikult ei loe. Vali suvaline lehekülg, püüa luua seoseid sellel oleva teksti ja probleemi vahel, mis on praegu sulle oluline. Kui sa ei suuda leida, pööra järgmine lehekülg. Ära peatu enne, kui leiad mõne seose.
- Kui tegeled reisijuhi koostamisega, lehitse ideede saamiseks kokaraamatuid.

Igapäevane mõtteharjutus (Maripuu 2013)

- Küsi endalt igapäevaste olukordade lahendamise juures „Kuidas saaksin seda senisest erinevalt lahendada?“

Järgnevalt võta hetkeks aega ja pane kirja kümme soovitus loovuse lihvimiseks koolitajana.

**KÜMME SOOVITUST LOOVUSE VIRGUTAMISEKS
KOOLITAJANA**

Loovus minu kui koolitaja töös

Ivika Nõgel, koolitaja, MTÜ Partnerlus

Kuulun nende koolitajate hulka, kelle hinnangul on loovus õppeprotsessi vundament. Ilma loovuseta tähendab õppimine faktide meelde jätmist ning juhiste täpset järgimist. Paraku pole tänases kiirelt muutuv ja mitmekesisel maailmas valmis vastustega midagi peale hakata – kõik oleneb situatsioonist. Seega tähendab õppimine tänapäeval võimet kasutada koolituselt saadud teadmisi paindlikult, uut juba tuttavaga kombineerides, katsetades uusi lähenemisi ning neid vastavalt olukorrale kohandades.

Minu kui koolitaja peamine ülesanne on avada õppijate endi loovust ning arendada nende oskust noppida rohkest infost välja neile olulist. Koolitajana ei pea ma ennast ainsaks teadmiste allikaks. Vastupidi, suurem osa väärtuslikest mõtetest tuleb grupikaaslastelt või ärkab õppija enda minevikukogemustest.

Selleks, et koolituse ajal loovat keskkonda luua, kasutan ma mitmeid erinevaid viise. Alustan koolitusruumi füüsilisest kujundamisest – loovust toetab valgusküllane, õhurikas ja hubane ruum, kus kõik näevad kõiki silmast-silma. Avatust uuele toetab ka barjääride eemaldamine osalejate vahelt. Minu lemmik ruumipaigutus on ilma laudadeta ringis istumine.

Selleks, et osalejad häälestuks pigem teineteiselt õppimisele kui koolitajalt lõpliku tõe ootamisele, katsun end sulandada gruppi võrdse osalejana ehk olla üks ringis, kellele kehtivad samad reeglid kui teistele.

Pingete mahavõtmiseks ning vabama meeleolu loomiseks olen suurendanud lühikeste harjutuste ja mängude osakaalu. Täiskasvanud mängivad meelsasti eeldusel, et nad saavad aru mängu õpetlikust ivast teema kontekstis. Olen märganud, et kõige rohkem energiat annavad mängud, mis panevad osalejaid üllatuma või naerma. Head mõtletegevust ergutavad vahepalad on ka teemasse sobivad mõistulood. Loomulikult ei mõtle ma ise kõiki osalejaid kaasavaid meetodeid välja, vaid kasutan maailmas tunnustatud meetodeid nagu avatud ruum, maailmakohvik, ring, avastav vestlus jne.

Kõige rohkem arendavad osalejate õppimisvõimet arutelud, kus neil tuleb koos ühist teadmist luua ehk kollektiivselt vastuseid otsida. Seega, mõtteharjutused paaris, kolmikutes või grupis, on õppimise keskne osa. Ise mõtlemine on koolitusel osalejate jaoks tihti isegi väsitavam kui loengu kuulamine, kuid rahulolu koolitusest on sellevõrra kindlasti suurem, kuivõrd on koolitusel ise aktiivset mõttetööd tehtud.

Aga joonistamine, meisterdamine, musitseerimine koolitusel? Kas need on ka loova koolituse osad? Minu jaoks on situatsioonid, kus osalejad hakkavad spontaanselt oma mõtteid selgitama visuaalsete kujundite, helide või isegi liikumise kaudu, võimas märk sellest, et sündinud on tõeliselt loov keskkond, kus puuduvad tabud ning inimesed on asunud õppima kõigi oma meeltega.

LOOVUSE AVALDUMIST TOETAVAD MEETODID JA NENDE RAKENDAMISE PÕHIMÕTTED

Täiskasvanute koolitaja vajab loovust hetkel, kui ta kohtub koolitavatega. Sa võid olla teinud koolitajana korraliku kodutöö, sul on ees olnud õppekava, teemad on kooskõlastatud ning sa oled kaasa võtnud kohvritäie paljundatud materjale. Ja siiski, su ettevalmistused võivad lennata vastu taevast hetkel, kui kohtud koolitusgrupiga. Võib-olla on loodetud 20 õppuri asemel kohaletulnuid vaid 5. Võib-olla erineb koolitusruum oluliselt sellest, mida olid eeldanud. Võib-olla on grupis üleval küsimused, mille olemasolust annab tunnistust vaid pinevil õhkkond inimeste vahel. Vaid üks on kindel, olukorrale tuleb läheneda loovalt ... Loov koolitaja arvestab koolitavate vajadusi ning konkreetseid asjaolusid. Ta oskab need siduda koolituse eesmärgiga ning kohandada materjalidega, mis ootavad kohvris (või jätabki need kasutamata). Loov koolitaja oskab luua olukordi, kus õppijast endast saab looja. Ta hakkab looma enda jaoks uusi seoseid, nägema teada-tuntud asja teise nurga alt, tegema midagi teistmoodi kui seni. Loovad õppemeetodid – need on kui võtmed, mis keeravad lahti õppija ukseid iseenda tarkuse ja sisemise jõu allikate juurde.

Astrid Org, täiskasvanute koolitaja, MTÜ Partnerlus

Lisaks materjalidele kuuluvad meie kohvrissi erinevad meetodid. Siin kogumikus leiavad tutvustamist eelkõige need meetodid, mis on suunatud erinevas suuruses gruppide kaasamiseks ja toetavad sisukate ning tähenduslike vestluste elluviimist. Tõsi, meetodeid on alati võimalik vastavalt vajadusele kohandada, nt võib avatud ruumi läbi viia alates viiest inimesest. Ent põnevaid tulemusi saavutatakse ja grupi loovpotentsiaal avardeb vastavalt osalejate arvule grupis.

Meetodite rakendamise eel on asjakohane meelde tuletada mõned olulised põhimõtted, millega arvestada meetodite valikul.

- Meetodi kasutamine olgu eesmärgipärane ja asjakohane. Teisisõnu, kasutatav meetod peab olema seotud mingi vajadusega.
- Meetod võimaldab uurida olulisi küsimusi, teemasid.
- Meetodi valikul lähtutakse kaasatava grupi suurusest. On meetodeid, mis sobivad rohkem väikestele gruppidele (kuni 20 inimest) ja meetodeid, mis toetavad suurte, isegi üle 1000-inimeseliste gruppide kaasamist (näiteks avatud ruumi meetod).

- Meetod võimaldab kaasata erinevaid huvigruppe, nii homogeenseid kui ka heterogeenseid grappe.
- Meetod toetab võrdset partnerlust. Näiteks: ringis istumine aitab kaasa võrdsustunde tekkimisele, kõik on ringis samasugusel positsioonil, sõltumata vanusest või kogemusest.
- Meetod nõuab head ettevalmistust. Läbiviimist toetab avatud, avar füüsiline keskkond (nt võimalus toole seada ringi, liikuda erinevates ruumides).
- Meetodite rakendamisel võib esile tulla segadust, kaost, arusaamatust. Eeldab koolitaja valmisolekut seista silmitsi segadusttekitavate olukordadega ning oskust leida parim viis inimeste toetamiseks.
- Meetodite kasutamise jooksul sündinud tulemused aitavad luua uut tähendust, avastada uusi perspektiive, sõnastada konkreetseid tegevusi edasiseks.

Meetodite rakendamine eeldab koolitaja usku loovusesse ja kaasamisse ning head ettevalmistust. Suurte gruppide kaasamisel on asjakohane mitme koolitaja koostöö.

Koolitaja roll on olla keskkonna looja ja suunaja.

Koolitaja on vajadusel valmis loobuma teiste kontrollimisest ja laskma osalejatel endal vastutada oma õppimise eest.

Enne meetodi valikut küsi endalt, KAS see, mida sa soovid, on ...

uued lahendused, vastutuse jagamine, motivatsiooni teke, grupiliikmete rahulolu, potentsiaali esiletoomine, õppimine, teadlikkuse kasv, probleemide lahendamine, suhete loomine, hoidmine ja arendamine, teadmiste, ideede jagamine, kogemuste peegeldamine, isiklik areng, konfliktidega tegelemine, tähenduse loomine

LOOMEPROTSESSI AVANEMINE

Kohalejõudmine, häälestumine, grupitunde kujunemine

Järgnevalt on välja toodud need võimalikud meetodid, mis toetavad loomeprotsessi avanemist ehk õppijate kohalejõudmist, häälestumist, omavahelist tutvumist, grupitunde kujunemist, loovuse lainele jõudmist.

RING – VANIM KAASAMISE VIIS

Kas olete mõelnud sellele, kuidas arutasid olulisi kogukonda puudutavaid küsimusi meie esivanemad. Või sedagi, mis rolli kandis vanade indiaanlaste juures käest kätte liikuv rahupiip; või miks oli kuningas Arturi õukonnas rüütlite laud ümmargune.

Ringis istumine on üks vanimaid koosolemise vorme, mille tähtsust ja mõju ollakse täna uuesti avastamas. Ringis istudes oleme kõik võrdsed. Keegi ei ole tähtsam, keegi ei juhi ainuisikuliselt. Nii juhtimine kui ka vastutus on kõigi osalejate vahel jagatud. Ringi keskele pannakse paberileht **küsimustega**, mis annavad vestlusele sügavuse.

Ring sobib hästi:

- häälestumiseks ja kohalejõudmiseks;
- tutvumiseks;
- tagasiside andmiseks;
- arusaamade ühtlustamiseks;
- ideede või lahenduste väljapakkumiseks jne.

Väärt abivahend ringis vestlemise juures on kõnepulk, millena võib kasutada erinevaid hästi kätte passivaid esemeid, näiteks: küünal, käsitööese, sulg, õun, mänguasi jne. Kõnepulk aitab hoida tähelepanu inimesel, kes parasjagu räägib ning tuletab meelde, et hetkel on juhtimine tema käes.

Ring on valmis (Anneli Ohvril)

Ruum: toolid ringis

Töövahendid: paber, kõnepulk, tiibeti kellad. Soovi korral printsiibid seinale asetada.

Aeg: sõltub grupi suuruselt, kuni 1 h

Ettevalmistus

Väikese hulga inimeste puhul ei nõua ring erilist ettevalmistust. Piisab, kui inimesed istuvad teineteise poole näoga, lepivad kokku küsimuse ja leivad eseme, mida kõnepulgana kasutada. Suurema osalejate arvu puhul tuleb leida ruum, kus saab asetada toolid ringikujuliselt.

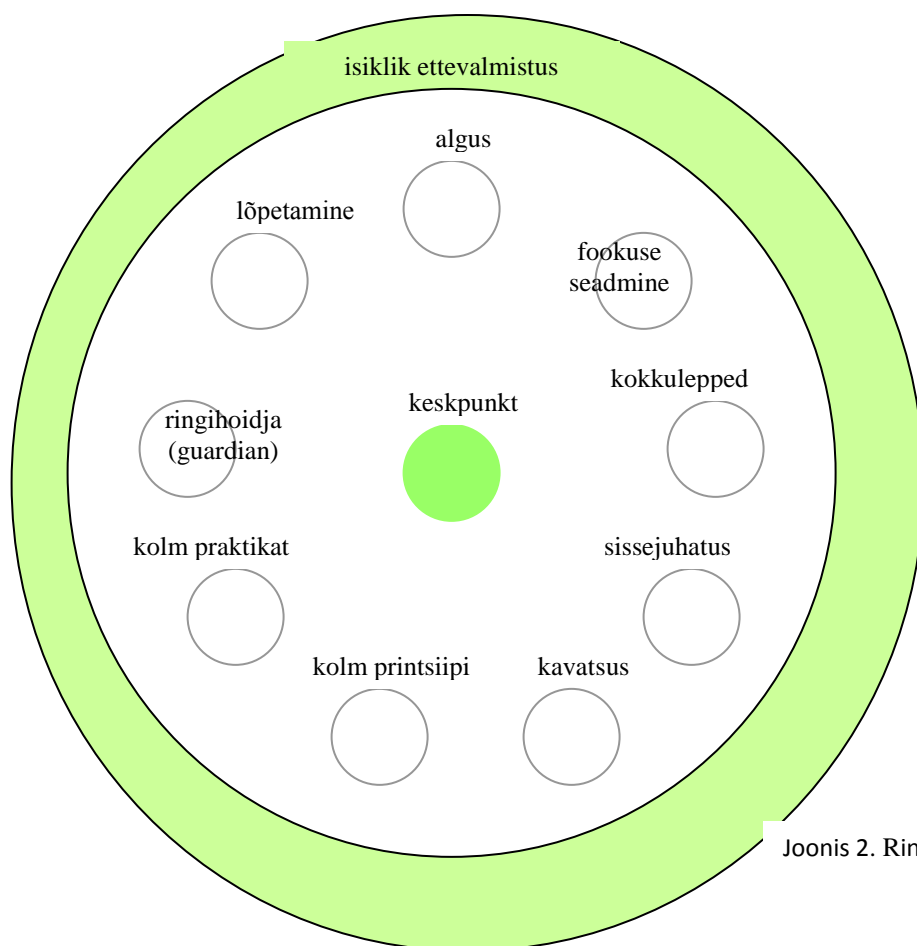
Ringi keskele võiks asetada mõned esemed kõnepulkadeks ning paberilehe küsimusega. Ringis arutletav küsimus võiks olla selge, kuid samas piisavalt väljakutsuv, et inspireerida mõtletegevust. Näiteks sobivad ringi sellised küsimused: „Mis aeg on täna minu elus?“, „Mis mind tegelikult siia toob?“, „Mis podiseb minu sees?“, „Milles väljendub minu loovus koolitajana?“ jne.

Läbiviimine

Inimesed istuvad ringis. Ringi kokkukutsuja tervitab osalejaid ning tutvustab küsimust/küsimusi. Samuti selgitab lühidalt ringis olemise kokkuleppeid, printsiipe ja praktikaid (vt allpool). Soovitav on valida ringihoidja, kes jälgib aega ja teemas püsimist ning vajadusel teeb ettepaneku pausiks. Ringi alustamiseks, pausi pidamiseks või lõpetamiseks võib leppida kokku teatava märguande, milleks võib olla näiteks kella helistamine.

Vestlus ringis algab osalejast, kes on esimesena valmis oma mõtteid avaldama ning kes võtab esimesena enda kätte kõnepulga. Ülejäänud keskenduvad kuulamisele, ei kommenteeri ega väitle. Kõnepulka antakse ringis edasi endast vasakule (avanemine), lõpuringi ajal aga paremale (sulgemine). Järgmine kõneleja võib soovi korral kõnepulka vahetada. Samuti võib ta kõnevooru vahele jätta või sellest loobuda.

Ring lõpeb, kui kõik on sõna saanud. Kutsuja tänab osalejaid ning võib ka kuuldust lühikese kokkuvõtte või peegelduse teha. Ringist on hea minna edasi teiste tegevuste juurde, näiteks käivitada arutelu või planeerimisprotsess, milleks omakorda sobivad hästi teised meetodid nagu avatud ruum või maailmakohvik.

Joonis 2. Ringi dünaamika.

Ringi kokkulepped

- Räägitu jääb ringi ja informatsiooni hoitakse delikaatselt.
- Teisi kuulatakse siira huvi ja avatusega.
- Pakume, mida meil pakkuda on. Ja mõistame ka iseenda vajadusi (andmine = saamine).
- Ringis valitakse ringihoidja, kes jälgib aega ja teemas püsimist.

Kolm printsiipi

- Juhtimine liigub edasi: osalejalt osalejale.
- Vastutus on jagatud kõigi ringis osalejate vahel.
- Osalejad usaldavad tekkivat inspiratsiooni, ega püüa teostada omakasupüüdlikku plaani.

Kolm praktikat

- **Räägitakse selge kavatsusega**, ei midagi sellist, mis ei ole antud vestluses oluline.
- **Kuulatakse tähelepanelikult** ja eelarvamusteta.
- **Iga osaleja hoolib** ja hoolitseb grupi heaolust.

Vaata ka: <http://www.peerspirit.com>

TUNNUSTAVAD VESTLUSED – ALATI ON MIDAGI HÄSTI

Vestlus on inimsuhtluse loomulik väljendusviis. Ent siiski, vestlusel ja vestlusel on oluline vahe. Mida sügavam on vestlus, seda suurem ühtsus, mida pealiskaudsem vestlus, seda enam esineb konflikte. Sõna vestlus (ingl *conversation*) tuleb ladinakeelsest sõnast *conversatio*: *con* tähendab „koos“ ning *versare* „ümber pöörama“. Seega vestlus on koos kellegagi ümber pöörama.

Kõik, mida me teeme, on ühel või teisel moel seotud vestlustega. Vestlus tähendab tegutsemist. Vestlused loovad ruumi asjade muutmiseks. Läbi vestluste luuakse ühine ruum selleks, et miski võiks muutuda ja küsimused saaksid vastuse.

Tunnustav vestlus tähendab, et vestluse käigus keskendutakse sellele, mis on hästi, töötab ja toimib. Kui soovime tulevikus viia ellu positiivseid muutusi, pole olevikus kasulik kulutada energiat negatiivsele ehk sellele, mis ei toimi. Tunnustamise põhialuseks on inimese väärtustamine: usk temas peituvasse potentsiaali, tema tugevuste ja tegude märkamine.

Tunnustamine lähtub mõtteviisist, et

- igas inimeses, igas kogukonnas on midagi hästi;
- see, millele keskendume, saab reaalsuseks;
- reaalsuse loomine toimub tänases hetkes;
- küsimused peaks olema positiivsed – need loovad usaldust, seotust, edasiliikumistunnet;
- inimestel on rohkem usku tulevikku, kui nad kannavad endas killukest minevikust;
- kui me kanname kaasas minevikku, siis kandkem parimat osa sellest;
- on oluline hinnata erinevusi inimeste vahel;
- keel, mida me kasutame, loob meie reaalsust.

Ruum: soovitavalt ringis

Töövahendid: tööleht, kirjutusvahend, pabertahvli paber

Aeg: sõltub grupi suuruselt, 1 – 2 h

Ettevalmistus

Oluline on määratleda vestluste kontekst ehk millele soovitakse vestluse raames keskenduda, nt mõjus kaasamine, organisatsiooni tulevik, loovus meeskonnas, tunnustav juhtimine jne.

Järgmine etapp on tunnustavate küsimuste koostamine. Brown ja Isaacs (2005) toovad välja, et

head küsimused ...:

- on lihtsad ja selged
- ergutavad mõtlemist
 - loovad energiat
- keskenduvad avastamisele
 - toovad pinnale oletusi
 - avavad uusi võimalusi

Sõnastatud küsimused võib eelnevalt panna kirja ja printida kõigile osalejatele sobiv tööleht eelnevalt välja. Küsimuste üleskirjutamiseks võib kasutada ka pabertahvlit.

Näiteid küsimustest (teema – loovus koolitaja töös).

- *Palun räägi mulle üks lugu koolitaja praktikast, kus sa oled kogenud tõelist loovust õppegrupis? Kus see toimus, mis selles hetkes juhtus, kes olid osapooled, miks see eriliselt kõlama on jäänud, milline oli sinu roll selles kogemuses?*
- *Mida sa kõige enam hindad iseendas, oma töös? Millised on sinu head omadused ja tugevused, mida sa tood oma tööellu? Ärge olge tagasihoidlikud, vaid tooge esile parim.*
- *Kui sa heidad pilgu tulevikku, siis millisena näed end koolitajana viie aasta pärast? Mida sa soovid siis teha? Kuidas saad anda sina oma maksimaalse panuse loovuse avanemisele õppegrupis?*

Läbiviimine

Osalejatele jagatakse võimalusel töölehed ning antakse aeg vestluste läbiviimiseks. Oluline on anda piisavalt aega ning julgustada kuulamise käigus tegema märkmeid.

Pärast vestluste läbiviimist võib peegeldada kuuldut vestluspartnerile tagasi, näiteks: mis tema jutust kõlama jäi, mis jäi ebaselgeks, millele tasuks keskenduda tulevikus. Oluline on ühiselt analüüsida, mis vestlustes esile kerkis ning mis oli kellegi jaoks tähenduslik. Vestlusi võib läbi viia nii paarides kui ka kolmeliikmelistes gruppides. Oluline, et oleks võimalus keskenduda vestluse sisule.

Vestluste mõtestamiseks ning edasiste tegevuste määratlemiseks võib kasutada maailmakohviku meetodit, kus uuritakse kuuldud vestluste valguses, millised olid eeldused, mis toetasid loovuse avaldumist õppegrupis. Tõeliselt loov väljakutse võib olla eelduste valguses mudeli loomine, kus võivad põrkuda erinevad perspektiivid ja piiratud aja jooksul võib ühise seisukohani jõudmine olla tõeline väljakutse. Samuti võiks arutleda laiemalt, kuidas koolitajana maksimaalselt toetada loovuse avaldumist õppegrupis ehk ühiselt kujundada tulevikusuundi ja plaane.

Vaata ka: <http://appreciativeinquiry.case.edu/>

VESTLUS JALUTUSKÄIGUL

Vestlus jalutuskäigul on lihtne ja mõjus viis suhete loomiseks grupiliikmete vahel, üksteise paremaks tundmaõppimiseks ning esilekerkinud küsimustele vastuste otsimises. On eriti mõjus, kui jalutuskäik toimub looduskaunis kohas ning vestlusteks on antud piisavalt aega.

Ettevalmistus

Osalejatel palutakse mõelda nende töös/elus aktuaalsele probleemile, väljakutsele, küsimusele ning see kirja panna, nt märkmikusse. On oluline, et see teema inimest puudutab ning on isiklik. Võib-olla inimene tunneb, et ta on takerdunud ja ei oska ise seda dilemma lahendada.

Ruum: ümbritsev park, mets

*Töövahendid:
küsimused paberil,
paber, pliiats,
märkimik*

*Aeg: sõltub grupi
suurusest, 1 – 2 h*

Läbiviimine

Osalejad leiavad endale paarilise, kellega minna loodusesse jalutuskäigule. Kõigepealt tutvustab üks paarilistest oma küsimust ning seejärel arutletakse koos jalutades, vesteldes ja üksteist kuulates võimalikke lahendusi. Kokkulepitud ajal ja kohas rollid vahetatakse. Oluline pole niivõrd see, kas küsimus saab vastuse, vaid usk, et kellegagi rääkimine võib aidata leida vastused enda seest

Vestlust jalutuskäigul võib viia läbi ka nii, et teekonnal olijad saavad endale nn teejuhiks erinevad küsimused. Kokkulepitud marsruudi korral võib küsimused paigutada eelnevalt teatud vahemaade järel näiteks puude külge. Kui vestlejad jõuavad ümbrikuni, võtab kumbki ühe küsimuse ning seejärel edasi kõndides püütakse oma probleemi nimetatud küsimuse valguses mõtestada.

Mõned näited küsimustest:

- *Mida sa tegelikult soovid?*
- *Mis on sulle oluline?*
- *Kas sa oled tegelikult õnnelik?*
- *Mida ma loon oma elus, maailmas?*
- *Kuidas peaksin edasi liikuma?*
- *Milline on järgmine, kõige lihtsam samm?*
- *Milliseid võimalusi mul veel on?*
- *Kas asjad on nii, nagu need paistavad olevat?*
- *Mis sind liigutama paneb?*
- *Mis on sinu südames?*
- *Mis otsib väljaütlemist, väljendumist?*
- *Mis tahab sündida?*
- *Mida sa soovid muuta?*
- *Miks sa edasi ei liigu?*
- *Miks sa tunned end kinni jäänuna?*
- *Mida see tegelikult tähendab?*
- *Kuidas ma ületan oma hirmud, et liikuda järgmisele tasandile juhina?*
- *Mis sind rahuldaks?*
- *Kes ma olen?*
- *Kuidas hoida oma süda avalil?*
- *Kuidas kuulata?*
- *Mida ma kõige enam kardan?*
- *Millest olen valmis loobuma?*
- *Millise tee ma valin kohalejõudmiseks?*
- *Millest sa ei ole valmis loobuma?*
- *Millest pead lahti laskma?*
- *Mida tähendab olla noor?*
- *Mida sa tegelikult räägid?*

Vestluselt naastes on soovitatav paluda osalejatel kirjutada oma märkmikusse kõik mõtted, tunded, seosed, mis neil vesteldes esile kerkisid. Soovi korral võib suures grupis paluda peegeldust, mida inimesed vestluse käigus looduses kogesid.

VAATAME TEISTMOODI

Koolitajana on oluline oskus luua eeldusi loovuse avaldumiseks õppegrupis. Loovus seisneb olemasolevate asjade uutmoodi ühendamises või uudsel viisil kasutusele võtmises. Ja seda on võimalik treenida.

Ettevalmistus

Iga osaleja jaoks piisavalt paberilipikuid ning kirjutusvahendeid.

Läbiviimine

Iga osaleja võtab kolm paberilipikut, soovitavalt eri värvi.

Palu neil kirjutada:

- esimesele paberile mingi objekti nimetus (küsimus: mis see on?), näiteks: laud;
- teisele paberile mingi asja funktsioon (ei pea olema seotud sama asjaga, mis kirjas esimesel lipikul), näiteks: maalida (vastusena küsimusele: mida sellega teha saab?);
- kolmandale paberile mingi asja (ei pea olema seotud sama asjaga, mis esimesel või teisel lipikul kirjas) kirjeldus ehk milline see välja näeb, kuidas lõhnab jne, näiteks: magus.

Tehke kolm hunnikut – ühes on kõik objektide lipikud, teises funktsioonide lipikud ja kolmandas kirjelduste lipikud.

Palu osalejatel jaguneda paaridesse. Iga paar võtab igast hunnikust ühe juhusliku lipiku, kombineerib saadud infot ning arutleb ja lepib omavahel 5–10 minuti jooksul kokku, mis uue toote, lähenemise, meetodi nad just „leiutasid”.

Paaride asemel võib ideede kombineerimine aset leida ka 3–4-liikmelistes gruppides. Palu neil tutvustada oma „tooteid/teenuseid/meetodeid” teistele grupiliikmetele.

Vaata ka: www.maripuu.eu

Ruum: soovitavalt ringis

Töövahendid: paberid igale osalejale, kirjutusvahendid, pabertahvli paber

Aeg: sõltub grupi suuruselt, 1 h

ESILEKERKIMINE LOOMEPROTSESSIS

Sügavam uurimine, kahtluse alla seadmine, probleemide lahendamine, uute lahenduste loomine

Järgnevalt on välja toodud need võimalikud meetodid, mis toetavad loomeprotsessis esilekerkimise faasi ehk teemade/probleemide/väljakutsete sügavat uurimist, olemasoleva kahtluse alla seadmist, probleemide loovat ja kollektiivset lahendamist ning uute lahenduste/prototüüpide loomist.

AVATUD RUUMI MEETOD – IGAÜKS VÕTAB VASTUTUSE

Avatud ruumi meetod on üks viis, kuidas koolituse käigus viia läbi inspireerivaid arutelusid. Osalejad ise kutsuvad kokku ja viivad paralleelselt läbi mitmeid vestlusringe neile olulistel teemadel.

Avatud ruum on inimeste iseorganiseerumise viis, võimalus oluliste teemade üle arutleda, ühiselt õppida, luua vastastikust dialoogi. Avatud ruumis võtavad inimesed *ise* vastutuse neile olulistel teemade üle arutlemisel ning võimalike lahenduste leidmisel. Meetod baseerub mõtteviisil, et inimesed võtavad vastutuse siis, kui teema/probleem/küsimus neid tõeliselt puudutab.

Ettevalmistus

Avatud ruumi ettevalmistuse juurde käib hoolikas ruumi seadmine. Vajalik on üks põhiruum, mis on piisavalt suur, et kõik osalejad saavad vabalt ringis istuda. Soovituslik istumise viis on ring – see sümboliseerib tervikkust ja võrdsust kõigi osalejate vahel. Suurema grupi puhul võib toolid asetada kahte kuni kolme ringi (joonis 3). Ringi keskele asetatakse A4 paberilehed ja kirjutusvahendid. Avatud ruumi praktikutele on tavaks ringi keskele asetada erinevaid, neile tähenduslikke esemeid (kivid, lilled jne).

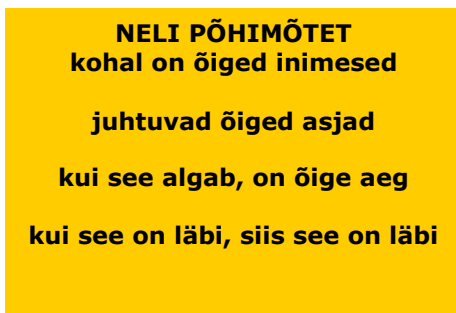

Joonis 3. Avatud ruumi ring.

Üks sein peaks olema vaba, millest kujuneb nn teatetahvel, kuhu inimesed kinnitavad paberid oma küsimustega. Oluline on tagada ka seinale vaba juurdepääs. Kinnitamisvahenditeks võib olla kleeplint või kleepnäts.

Lisaks põhiruumile on vaja kohti vestlusringide jaoks. Suurema ruumi puhul võib 2–3 (või rohkem) vestlusringi luua ruumi sisse: nii kasvab rühmas voolu- ja väetunne. Vestlusringide ruumideks võivad olla koridor, trepikoda, õu, abiruum jne. Vestlusringide kohad soovitame eelnevalt tähistada, nt tähtedega (A-B-C-D-E-F-G, vaata ka 31. leheküljel olevat aja ja ruumi maatriksit.) Vestlusringide kohtades on olemas paberid (pabertahvli paberid) ja kirjutusvahendid (markerid). Samuti juhis arutelukäigu kirjapanemiseks (vt allpool).

Käitumine avatud ruumis juhindub neljast põhimõttest (joonis 4) ja ühest seadusest (joonis 5), mis kirjutatakse paberile:

Joonis 4. Avatud ruumi põhimõtted.

Joonis 5. Üks seadus.

Seaduse iseloomustamiseks võib joonistada jalajäljed. Kahe jala seaduse kohaselt inimene, kes leiab end olukorrast, kus ta ei õpi ega ütle midagi, kasutab oma kahte jalga ja liigub kasulikumasse kohta.

Täiendavalt valmistatakse ette ja pannakse seinale sildid järgmiselt (joonis 6, 7, 8, 9):

- ole valmis üllatusteks
- kirg ja vastutus
- mesilane
- liblikas

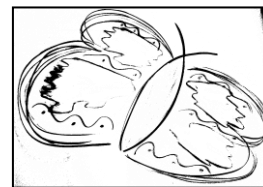
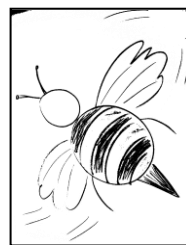
Ruum: avar, ring, kõrvalruumid

Töövahendid: paberid, kirjutusvahendid, markerid, pabertahvli paberid, teip

Aeg: alates 2,5 tundi kuni kolm päeva või enam

**OLE VALMIS
ÜLLATUSTEKS**

**KIRG JA
VASTUTUS**

Joonised 6, 7, 8, 9. Avatud ruumi printsiibid .

Vestlusringide ajal võib täita erinevaid rolle, olla nn mesilane (joonis 8) või liblikas (joonis 9). Esimene liigub ühest vestlusest teise, vahetevahel oma mõtteid jagades ning midagi kaasa võttes. Liblikas võib niisama omaette istuda ja mõtiskleda ning järgmine hetk on tema ümber kogunenud spontaanne ja omaalgatuslik vestlusring.

Avatud ruum pakub alati üllatusi (joonis 6): kunagi ei tea, milliste tulemusteni inimesed jõuavad ja millised vestlusringid aset leiavad. Hea ja sisukas mõttelend saab võimalikuks aga tänu inimeste kirele ja pühendumusele (joonis 7). Sõltuvalt rühma suuruselt võib neid silte olla seinal korduses. Plakatid peavad olema piisavalt kõrgel ja hästi nähtavad.

Päevakava ja aja/ruumi maatriks seinal (joonis 10).

KOHT AEG	A	B	C	D	E	F
11.30–13.00	Kuidas olla loov? Aksel Haav	Kuidas...	Kuidas...	Kuidas...	Kuidas...	Kuidas...
13.00–14.00	Mai Makk	Kuidas...	Kuidas...	Kuidas...	Kuidas...	Kuidas...
14.00–14.30	Kokkuvõtted					
14.30–15.00	Lõpuring					

Joonis 10. Aja ja ruumi plaan .

Läbiviimine

Kõigepealt tutvustavad ruumihoidjad avatud ruumi põhimõtet, seejärel selgitatakse avatud ruumi toimimist (teemade püstitamise kord, printsiibid ja kahe jala seadus). Seejärel pakuvad osalejad välja neile huvipakkuvad ja olulised teemad, määravad aja ning koha, millal kohtumine aset leiab. Seejärel saab iga osaleja registreerida ennast talle huvipakkuvate teemade arutellu. Nii tekib koos osalejatega päevakava, mis vastab osalejate endi vajadustele ning ootustele. Toetudes kahe jala seadusele (mis julgustab inimesi osalema seal, kus neil on võimalus panustada, oma arvamust jagada), liiguvad osalejad neile huvipakkuvatesse vestlusringidesse. Iga vestluse algataja ülesandeks on olulisemad mõtted talletada; nii valmib juba seminari jooksul erinevaid vestlustemasid ühendav materjal.

Vestluste koondamiseks võib igas vestlusringis olla nn aruande vorm:

NIMI

ALGATAJA

OSALEJAD

VESTLUSE KÄIK/ARUTELU

JÄRELDUSED/EDASISED SAMMUD

Vestlusringide järel kohtuvad osalejad taas ringis, kus igale teemapüstitajale võib anda võimaluse lühikese ajaga olulisemad järeldused kogu grupile esitada. Ruumihoidja ülesanne on tagada vestluste tulemuste kajastamine kas kohapeal arvutis või paluda osalejatel hiljem saata meilile.

Vaata ka: <http://www.openspaceworld.org/>

MAAILMAKOHVIK – ÜHENDAME ERINEVAD PERSPEKTIIVID

Kas olete vahel leidnud end vestlusest vanas tuttavas kohvikus, kus on sündinud mingi uus avastus või esile kerkinud ahhaa-elamus? Mõtete vahetamine ning uute teadmiste omandamine võib sündida just kohvikus, kus kohtuvad erinevad inimesed ja arvamused. Maailmakohvik (ingl *world cafe*) on lihtne viis tuua kokku inimesi arutlema

neile oluliste küsimuste ümber ning luua ühist teadmust. Samuti on meetod sobiv siis, kui on soov kaasata suurel hulgal inimesi päevakajaliste probleemide lahendamiseks, uute ideede leidmiseks, omavahelise dialoogi loomiseks. Meetodi nimi on omamoodi metafoor, sest oma elu, organisatsiooni, kogukondi luues liigume ka ju justkui ühest kohvikulaua- vestlusest teise. Maailmakohvik sobib rakendamiseks eriti siis, kui soovitakse leida üles kollektiivne tarkus ja parimad loovad lahendused. Lähtutakse eeldusest, et vajalikud teadmised, tarkus ja loovus on meis endis olemas, peame need vaid nähtavale tooma.

Kollektiivne teadmine tekib kui:

- hinnatakse ainulaadseid panuseid;
- uuritakse olulisi teemasid/küsimusi;
- ühendatakse ideid omavahel;
- märgatakse, mis on kõigil ühist.

Ruum: avar, lauad 4–5 tooliga

Töövahendid: paberid, kirjutusvahendid, markerid, pabertahvli paberid

Aeg: vähemalt 2–2,5 h

Ettevalmistus

Leia kohviku läbiviimiseks sobiv ruum: ideaalis väikesed ümmargused lauad, mille äärde mahub 4–5 inimest, ning piisavalt ruumi laudade vahel liikumiseks. Loo õdus ja soe õhkkond: osalejate saabudes võib mängida muusika; pakutakse kohvi-teeid.

Läbiviimine

Inimesed istuvad 4–5-liikmelistes seltskondades ümber laua. Sissejuhatuses tervitatakse osalejaid, tutvustatakse teemat ja eesmärki ning üldist protsessi. Kohviku keskmes on head ja päevakajalised küsimused, mis tekitavad elevust ja õhinat. Tutvustatakse maailmakohviku põhimõtteid, mis võivad eelnevalt olla kirjutatud suurele paberile või on väiksematel paberilehtedel laua peal.

Maailmakohviku läbiviimise põhimõtted:

- keskendu sellele, mis on oluline;
- anna oma panus mõtete ja kogemuste näol;
- kuula selleks, et mõista;
- ühenda ideid omavahel;
- kuulake koos, et märgata uusi mustreid, avastusi ja sügavamaid küsimusi;
- ole mänguline, kritselda, joonista.

Iga laudkond arutleb olulise küsimuse ümber (20–30 min). Põhilised ideed ja mõtted palutakse kirja panna (paber, laudlina, salvrätt). Pärast vestluse lõppu palutakse ühel inimesel jääda laua peremeheks või perenaiseks ning teised liiguvad uude lauda. Koos uute saabujatega vaadatakse üle põhilised vestluse aspektid, märkamised, avastused, küsimused. Nii võib sama küsimuse ümber aset leida mitu erinevat vestlusringi. Samas võib esitada ka uusi küsimusi, mis võimaldavad liikuda sügavama tarkuse poole. Oluline on mõelda juba eelnevalt sellele, kuidas lõigata vestlustest olulisemaid vilju ja tulemusi, märgata omavahelisi seoseid. Ning paika võiks panna, kuidas tehakse kokkuvõtte ja kuidas kõik osalejad sellesse kaasatud on.

Sõltuvalt eesmärgist, võib kohvikul olla mitu erinevat küsimuste vooru. Siinkohal üks näide:

Esimene küsimus – mida minu jaoks tähendab loovus koolitajatöös?

Teine küsimus – millised eeldused toetavad loovuse avaldumist õppegrupis?

Kolmas küsimus – milline võiks olla loovuse avaldumist toetavate eelduste mudel?

Seeläbi jõutakse iga ringiga lähemale ka konkreetsetele tulemustele, mida on hõlbus rakendada igapäevatöös.

Maailmakohvikule võib vastavalt teemale oma nime panna: strateegiakohvik, kogemuskohvik, tulevikukohvik, loovuskohvik jms.

Tegemist on paindliku meetodiga, mida on võimalik kombineerida, näiteks avatud ruumi meetodiga, soojenduseks võib rakendada harjutust „Vaatame teistmoodi“. Samuti on võimalik õhkkonna loomiseks kasutada muusikat, nt vestlusringide vahel esineb keegi õppegrupi liikmetest mõne looga.

Vaata ka: <http://www.theworldcafe.com/>

ÕPIRÄNNAK

Õpirännak on lihtne viis avastada uusi või täiendavaid perspektiive probleemi olemuse mõistmiseks või oma idee edasiarendamiseks. Õpirännak võib osalejates tekitada ebamugavust, kuna eeldab kontakti loomist inimestega tänavalt. Sageli arvatakse, et inimestel pole aega nendega vestelda või vestluse algatajasse ei suhtuda heatahtlikult.

Ettevalmistus

Rännak viiakse tavaliselt läbi mingi teema, probleemikäsitlemise kontekstis, protsessi osana. Samuti võib seda meetodit kasutada, kui soovitakse mingeid olemasolevaid ideid katsetada ja saada ideedele tagasisidet. Seega on oluline selle meetodi rakendamisel, et viibitakse kohas, kus oleks võimalik vestlusi tänaval läbi viia. Kui koolitusruum asub hotellis, siis võib seal viibivaid töötajaid või külalisi intervjuuerida. Näiteks, kui koolituse keskne teema on tagasiside tähtsus õppijale, siis rännaku käigus uuritaksegi erinevate inimeste käest, mida nende jaoks tähendab tagasiside jne.

Rännakut võib läbi viia nii üksi kui ka 2–3-liikmeliste tiimidenä. Rännaku kestvuseks planeerida vähemalt 1 tund. On oluline julgustada inimesi võtma ülesandeks aega.

Ruum: ring, keskkond, kus on võimalik kohtuda erinevate inimestega

Töövahendid: paberid, kirjutusvahendid, markerid, pabertahvli paberid, teip

Aeg: 1–2 tundi

Läbiviimine

Enne rännakule asumist arutletakse omaette või koos paarilisega järgmiste küsimuste üle:

1. Mida ma loodan kuulda? Millised on minu oletused?
2. Mille suhtes olen uudishimulik?

Rännakul on oluline tugineda oma uudishimule. Rännaku käigus vesteldakse 2–3 inimesega. Usaldatakse esilekerkimise põhimõtet: valmismõeldud küsimuste asemel on olulina kuulata ja luua spontaanselt uusi küsimusi. Vestlustes kõlama jäänud mõtteid võib kirja panna, ent eriti oluline on see, et kuulatud informatsiooni interpreteerimine jääb hilisemaks ning intervjuu ajal ollakse lihtsalt kuulaja ja vaatleja.

Tagasi naastes mõtestatakse oma kogemust ja arutletakse oma kaaslasega:

1. Mida sa kuulsid?
2. Mida sa tundsid?
3. Mida sa nägid?
4. Mis sind üllatas?

Koos teise õppegrupi liikmetega võib nt maailmakohviku abil arutleda, mida rännaku käigus avastati ning kuidas kuuldut rakendada oma töös.

IDEEJAHT

See on lihtne viis loomingulises õppegrupis leida olemasoleva probleemi lahendamiseks või loovate lahenduste leidmiseks põnevaid ideealgatusi. Oluline on eelkõige loomeprotsess, mitte see, kas kõik saadud ideed on tegelikult teostatavad. Ideejaht on inspireeritud Da Vinci lauamängust (<http://www.maripuu.eu/ideemang/>) ning selles kasutatavatest ülesannetest. Sobib alternatiivina, kui lauamängu käepärast ei ole.

Ettevalmistus

Osalejad istuvad 3–4-liikmelistes gruppides. Nii võib ühes saalis olla sadu paralleelselt töötavaid gruppe. Eelnevalt sõnastatakse laudkondades ühiselt ülesanne/probleem ehk millele loovaid lahendusi otsitakse. Näiteks: milline võiks olla loovuskoolitus huvikooli õpetajatele?

Igas lauas toimub esmaste ideede genereerimine ajurünnaku vormis (kuni 10 minutit). Seejärel valib iga osaleja sealt ühe idee, mille edasiarendamisega ta isiklikult antud grupis soovib tegutseda.

*Ruum: avar, lauad 4–5
liikmeliste gruppide
jaoks*

*Töövahendid: paberid,
kirjutusvahendid,
markerid*

Aeg: kuni 1 h

Seejärel saab iga laud ümbriku, kus on kirjas erinevad ülesanded (vt allpool). Iga osaleja tõmbab ühe ülesande, loeb selle ette ning iga osaleja täiendab oma ideed antud ülesandest lähtuvalt piiratud aja jooksul. Lühiülesannete elluviimiseks grupis võib olla 20–30 minutit.

Seejärel tutvustavad kõik osalejad, millistele ideedele nad jõudsid. Ühiselt valitakse mõjusamad ideed probleemi lahendamiseks, valmistatakse ette esitlus ning esitatakse ideid teistele.

KASUTA VANASÕNA Igaüks ütleb ühe vanasõna. Kõik kasutavad seda olemasoleva idee edasi arendamiseks.	OTSI INSPIRATSIOONI Haara lähim ajakiri, löö suvalise koha pealt lahti ja pane sõrm mingi sõna peale. Kõik kasutavad seda sõna inspiratsiooniallikana, et olemasolevat ideed täiendada.
VAHETA OMADUSI Nimeta üks köögiriist, sõiduvahend, elumaja vms ja selle omadus. Igaüks kasutab seda omadust idee täiendamiseks.	MIS UUDIST? Räägi kõigile viimane uudis, mida kuulsid või lugesid. Kõik kasutavad seda inspiratsioonina, et täiendada olemasolevat ideed või panna kirja üks uus idee.
KIIRUSTA AEGLASELT Peale uue kontorihoone valmimist küsisid töömehed maastikuarhitektilt, et kuhu tuleb teha kõnniteed ja kuhu haljasalad. Tehke igale poole haljasalad, vastas maastikuarhitekt. Järgmisel aastal, kui inimesed olid murule rajad sisse tallanud, lasi ta nende radade asemele kõnniteed rajada. Sai ühtaegu ilus ja praktiline. Arutage 3–5 minuti jooksul kõik koos, kas on võimalik mingit etappi küsimuse lahendamisest edasi lükata, kuna tulevikus leiate suure tõenäosusega etema lahenduse.	LEIA ÜLES OMA LAPSEMEELSUS Lapsed on siirad ja nad näevad asju teisiti. Osalt seetõttu, et nad ei tea, kuidas „peab“ tegema, osalt seetõttu, et me pole veel nende loovust suutnud ära rikkuda. Vaata ideed lapse silmadega ja täienda seda.
EIRA REEGLEID Üks vana lugu räägib sellest, kuidas Früügia poolmüütilise kuninga Gordiose sõjavanker oli tiisli külge seotud sassiaetud rihmadest sõlmega ning legendi kohaselt pidi see, kes sõlme lahti harutab, saama võimu kogu Väike-Aasia üle. Paljud proovisid. Tulutult. Noor Aleksander Suur lähenes probleemile teisiti – raius sõlme mõõgaga pooleks. Tooge välja teie valdkonnas kehtiv reegel ja mõelge, mis juhtuks, kui seda reeglit eirata. Täiendage olemasolevat ideed uues valguses.	VAHETA KASUTUSOTSTARVET Maailmakuulus mänguasi jo-jo oli algselt jahirelv, mida kasutati vaenlase eemale ajamiseks. Ca 1927. aastal tegi Donald Duncan sellest mänguasjaks sobiva variandi. Milline olemasolev asi või lahendus võiks olla tänase küsimuse lahendus? Täienda ideed või pane kirja üks uus idee.

SULGEMINE LOOMEPROTSESSIS

Ideede lihvimine, tegevusplaanide loomine, isikliku tähenduse andmine loodule

Järgnevalt on välja toodud need võimalikud meetodid, mis toetavad loomeprotsessis sulgemise faasi, kus viimistletakse ideid, sõnastatakse konkreetseid tegevusi, luuakse kogetule/õpitule isiklik tähendus.

MEETOD 123

Nii mõnigi kord on õppegrupp jõudnud õppeprotsessi sellisesse loomingulisse faasi, kus oluline on konkreetseid „asju“ ära teha ehk jõuda selgete tulemusteni, plaanideni. Väga konkreetsete ideede arendamiseks on võimalik leida aega ja koht ka piiratud ressursside juures. Meetod 123 kasvas välja Hannes Lents'i varasematele kogemustele toetudes noortevaldkonna Meetodimessil 2012. Inspiratsiooni on meetod saanud sellistelt ettevõtmistelt nagu Garage48, Startup Weekend, Hackday, Hack4Kids jne.

Ruum: ring, vaba sein, erinevad tööruumid

Töövahendid: paberid, kirjutusvahendid, markerid, pabertahvli paberid, teip

Aeg: vähemalt 2 tundi

Meetodi 123 põhiprintsiibid:

- vähem juttu, rohkem tegusid;
- luua piiratud aja jooksul (näiteks 3 tundi) töötav mudel,
- meeskonnad moodustuvad kohapeal.

Osalejaid motiveerib ekstreemsus, kontaktide loomine, koostöö uute inimestega, vaheldus, käega katsutav saavutus.

Ettevalmistus

Osalejad istuvad ringis. Eelnevalt on seinale pandud teadete tahvel, kuhu saab üles panna ideid. Ringi keskele asetatakse paberid ja markerid. Leidke piisavalt ruume, et erinevad ideemeeskonnad saavad rahulikult mõttetööd teha. Varustage meeskonnad vajalike vahenditega, sh paberid, markerid, pliiatsid jne.

Läbiviimine

Protsessi läbiviija tutvustab ülesande püstitust, läbiviimise printsiipe ja teemade püstitamist. Inimene, kellel on mingi idee, võtab ringi keskelt paberi, kirjutab sinna idee ja tutvustab seda teistele (1,5 minutit). Ideid võib panna seinale nii palju, et iga idee ümber saaks koonduda 3–4-liikmelised seltskonnad. Samas võib toetuda üksnes iseorganiseerumisele – sünnib nii palju ideid, kui sünnib, ja need kas leiavad kõik mõttekaaslasi või jäävad mõned arendusprotsessist seekord kõrvale. Kui kõik ideed on tutvustatud, võivad grupid valida teisi gruppe, millega liituda. Ideede arendus toimub etteantud aja jooksul (nt 120 min). Pärast ideede arendust tutvustatakse tulemusi suures ringis (nt 2 minutit).

Näiteks Meetodimessil oli osalejatel järgmine ülesanne: välja mõelda koolitusmeetod, mis oleks kasutatav ja vallutaks maailma. Ülesanne tuli täita järgmise skeemi järgi: vali valdkond, sihtgrupp, sõnasta vajadus, tingimused ja vahendid, määratle ülesanded + protsess, läbiviijad + aeg + meetodi tüüp.

IDEETURG – PUHUME UUTELE ASJADELE ELU SISSE

Ideeturg on võimalus luua ruum tegutsemisele suunatud vestluste esilekerkimiseks, mis toetavad KONKREETSETE algatuste, ideede, projektide elluviimist. See annab igale inimesele võimaluse võtta vastutus ja suunata oma kirg oluliste ideede arendamisse ja elluviimisse. Peatähtis on, et püstitatud teema oleks inimese jaoks tõesti oluline. Vestluste

tulemuslikkus sõltub püstitatud ideest, inimeste panusest, ideede omavahelisest ühendamisest, teema püstitaja keskendumisest ideele ning kohalviibijate toetusest ja hoolivusest teiste inimeste suhtes.

Meetod on kombinatsioon avatud ruumist ja maailmakohvikust. Selle meetodi puhul on äärmiselt tähtis kirg ja vastutus – iga teema algataja peab tundma sisemist soovi, tahet, kirge teemaga antud ajahetkes tegeleda.

Algataja seisab hea järgmiste aspektide eest:

- loob turvalise keskkonna;
- julgustab inimesi panustama;
- ühendab ideid omavahel;
- küsib häid küsimusi;
- muudab tarkuse/mõtted nähtavaks.

Kõikidele osalejatele kehtib kahe jala seadus ehk kaasamõtlemiseks valitakse teema, mille suhtes tuntakse kirge ja valmisolekut panustada.

Ettevalmistus

Osalejate arv: mida rohkem, seda parem (alates 10-nest), ent sõltub eesmärgist ning ka ruumi võimalustest. Võiks arvestada, et iga idee juures saaks töötada lisaks algatajale veel 3 inimest.

Valmista ette vaba seinapind, kuhu saab kirjutada või paberilehtedele kirjutatuna üles riputada ideed, millest igaühe juurde on kirjutatud ka laudkaonna number, kus seda ideed käsitletakse.

Ruum: avar, ring, kõrvalruumid, tühi seinapind, lauad-toolid

Töövahendid: paberid, kirjutusvahendid, markerid, pabertahvli paberid, teip

Aeg: min 2,5 tundi

Hea oleks, kui ruum on nii suur, et sellesse mahub paigutama mõlemad: nii toolideringi kui ka kohvikulauad. Kui ei mahu, siis seatakse kõigepealt toolidest ring ning kui teemad püstitatud, siis muudetakse üheskoos osalejatega ruum kohvikuks. Kõikidele laudadele pannakse valmis paberid kirjutamiseks, pliiatsid, markerid. Kui on võimalus kasutada erinevaid ruume, siis võib ühes ruumis avada ringi ja teises kohviku. Sel juhul võiks olla nii, et seinal olevate teemade/ideede numrid on vastavalt ka laudade peal, kus seda teemat/ideed arutatakse.

Ringi keskel on paberid-pliiatsid. Teema püstitaja kirjutab oma idee paberile, kuulutab selle välja ning asetab paberi turuplatsi-seinale. Kuna ideeturul on palju liikumist, siis võiks olla pidevalt kättesaadavad kohv/tee ja suupisted/maiustused.

Läbiviimine

Eelhäälestus ringis: „Miks me siin oleme?“

Sissejuhatus

Sissejuhatus paneb selgelt paika, mis on turu eemärk. Selgitatakse, et ideeturule oodatakse osalejatele hingelähedasi teemasid, projekte, algatusi ja ideid, mille elluviimiseks vajatakse teiste abi ning tarkust. Eesmärk on aidata ideede arengule kaasa.

Kirjeldatakse rolle, mida tähendab olla teema algataja ja missugused ülesanded on osalejatel.

Tutvustatakse meetodi põhiprintsiipe ja ajaraame.

Teemade püstitamine

Teema püstitaja kirjutab ringi keskel olevale paberile oma idee, kuulutab selle välja ning asetab turuplatsile. Kui kõik teemad on püstitatud, siis liiguvad algatajad kohvikulaudadesse. Kui teemasid on rohkem, lähtutakse printsiibist, „kes ees see mees“. Kui osalejate arv võimaldab, võib mõne vestluslaua juurde luua. Samuti tasub usaldada iseorganiseerumist – juhtuvad õiged asjad.

Vestlusvoorud

Kokku on kolm vestlusvooru. Iga vooru jaoks antakse toetavad küsimused, mis aitavad teema algatajal minna teemaga sügavuti.

Osalejad liiguvad ruumist välja, et omavahel vestelda, kohvi nautida.

1. ring. Algatajad istuvad erinevate laudade taha ja mõtisklevad oma teema ja idee üle. Neile antakse 7–10 minutit aega, et nad saaks teha märkmeid ja panna kirja oma tähelepanekud.

Fokuseerimist toetavad järgmised küsimused, mille läbiviija algatajatele esitab:

- MIS ON SELLE IDEE MÕTE, TAOTLUS?
- MIKS SEE ON OLULINE ning VAJALIK?

Seejärel tulevad inimesed ruumi ning liituvad selle algatajaga, kelle idee neid huvitab, ning laudkondadele antakse idee formuleerimiseks aega *ca* 30 minutit. Algataja annab oma laudkonnale ülevaate oma ideest, räägib, milleks see vajalik on, ning seejärel, toetudes ideeturu printsiipidele, õhutab oma laudkonda seda ideed edasi arendama. Iga vestlus jõuab niikaugele, nagu jõuab.

PAUS. Algatajad jäävad lauda, teised liiguvad välja.

2. ring. Algatajad istuvad oma laudade taha ja mõtisklevad oma teema või idee arengu üle. Neile antakse 7–10 minutit aega, et nad saaks teha märkmeid ja panna kirja oma tähelepanekud.

Fokuseerimist toetab järgmine küsimus, mille läbiviija algatajatele esitab: „MIS ON PUUDU?“

Seejärel liituvad iga laudkonnaga uued inimesed. Iga algataja annab oma laudkonnale lühikese ülevaate, mida ja kuidas seni arutatud on. Nüüd on aeg täiendamiseks ja uute seoste leidmisk – selleks antakse aega kuni 30 minutit.

3 ring. Algatajad jäävad oma laua taha ja mõtisklevad oma idee arengu üle. Neile antakse 7–10 minutit aega, et nad saaks teha märkmeid ja panna kirja oma tähelepanekud.

Fokuseerimist toetavad järgmised küsimused, mille läbiviija algatajatele esitab:

- MIDA MA ÕPIN OMA IDEE KOHTA?
- MIDA MA ÕPIN ISEENDA KOHTA?
- MILLINE ON MINU JÄRGMINE SAMM?
- MILLIST ABI MA VEEL VAJAN?

Seejärel liituvad nendega uued inimesed ning algatajad annavad lühikese ülevaate senitoimunust. Seejärel teevad algatajad teatavaks, millist abi nad veel vajavad. Nüüd on uue laudkonnaga aega teha täiendusi ja leida veel uusi seoseid. Aega on selleks kuni 30 minutit.

Kohtumine. Ollakse taas suures ringis. Kõik algatajad võtavad kordamööda sõna ja vastavad kahele küsimusele:

- *Mille eest olen tänulik?*
- *Millised on minu järgmised sammud?*

Edasi on ring avatud ja kõik osalejad saavad võimaluse jagada seda, mis on neile oluline.

TÄHENDUSE LOOMINE KUULSUSTE PIKNIKUL (Vogt'i põhjal)

Iga hea õpiprotsess lõpeb kokkuvõttega. Üks võimalus teha läbitud kursusest või koolitusest järeldused, on rakendada igakülgset oma loovust, näiteks kehastudes mõneks tuntud tegelaseks anda edasi oma peegeldus õpitule.

Kuulsuste piknikul kohtuvad erinevad tüübid ja arutelude fookuses on läbitud kursus/koolitus, näiteks loovus täiskasvanute koolituses.

Läbiviimine

Osalejad moodustavad 3–4-liikmelised grupid, lepitakse kokku, millise eriala tegelasi keegi kehastab (nt kuulsad andragoogid, poliitikud, filosoofid, kultuuritegelased jne).

Rühma ülesandeks on analüüsida läbitud kursuse sisu, teemade vajalikkust, arenguvaldkondi jne. Mis oli kasulik? Mida ise teeksite teisiti? Mis oli vähemoluline? Milline on teie tagasiside koolitajale? Esitades oma seisukohti, tooge näiteid ja põhjendage.

Rühmas valmistatakse ette (30 minutit) põhilised seisukohad ning otsustatakse, kuidas neid teistele esitleda. Valitakse oma seisukohtade esitluseks sobiv ja ainulaadne viis.

Seejärel esitlevad rühmad oma seisukohti teistele rühmadele (5–7 minutit).

Seejuures palutakse olla mängulised!

Ruum: ring

Töövahendid: paberid, kirjutusvahendid, markerid, pabertahvli paberid, teip

Aeg: kuni 1 tund

Lõpusõna asemel isiklik kogemuslugu sellest, kuidas sündisid uuendused...

Iga koolitaja suur võimalus, samas ka väljakutse, on ise uusi meetodeid luua. Mõistagi võib inspiratsiooni koguda ka laiast maailmast ja seejärel kohandada meetodeid siinse keskkonna jaoks. Tähtis on see, et meetodi tuum säiliks ning kannaks oma tegelikku olemust. Uudseid lähenemisi võib otsida ka hoopis teistest valdkondadest.

2012. aastal esitati nii mulle kui ka kolleeg Hannes Lentsile põnev väljakutse – aidata kaasa juba kolmandat korda toimuva noortevaldkonna meetodimessi moderaatoritena. Selle messi keskmes olid järgmised märksõnad – improvisatsioon, loovus, uuenduslikkus. Meie jaoks tähendas see peaasjalikult küsimust – kuidas kolme päeva jooksul luua enam kui 60-le osalejale innustav õpikeskkond nimetatud teemade uurimiseks ja enda kui koolitajapagasi rikastamiseks? Kuna keskmes oli uuenduslikkus, siis tuleb ju ka ise head eeskuju näidata ja käised üles käärida. Ühelt poolt püüdsime kogu ruumikujunduse luua nimetatud märksõnade valguses, näiteks kasutasime kujunduselementidena erinevaid elemente ilumaailmast (nt laes ripuvad lõhnaõlipudelikud jms). Kõik osalejad said saabudes väikese kingikoti, mis sisaldas erinevate kosmeetikatoodete testreid. Saabumishetkest alates mängis suures saalis muusika ning aeg-ajalt edastasime valjuhääldi kaudu olulisi teateid. Messi jaoks sai välja antud ILUajakiri, mis oli omamoodi logiraamat/päevik – nende kolme päeva jooksul said osalejad oma mõtteid kirja panna ja ajakirjale saata. Ühe sissejuhatava harjutusena sai iga osaleja teha ajakirja jaoks kaanekujunduse, kasutada olid erinevad iluajakirjad, millest võis teha väljalõikeid. Ka meetodimessi kokkuvõtte koostati ILUajakirja võtmes. Lisaks juba eelpool tutvustatud Meetod 123-le katsetati veel kahe põneva lähenemisega hoopis teistest valdkondadest², mida järgnevalt tutvustangi.

² Petcha Kutch ja Lõunabiit on kajastust leidnud ILUajakirjas, vt http://issuu.com/mitteformaalne/docs/ajakiri_ilu_2012_finaal/1

Petcha Kutcha, 10 pilti ja 100 sekundit

Igaüks meist on kokku puutunud väljakutsega esitada oma ideid või seisukohti lühidalt, selgelt ja konkreetselt. Ning seda samas emotsionaalselt, inspireerivalt ning mõjusalt. Petcha Kutcha on Jaapanist alguse saanud esitlusvorm, mis algselt lõi võimaluse noortele disaineritele kohtuda, suhteid luua ning esitleda avalikult oma töid. Formaati on väga lihtne: idee esitlemiseks on 20 pilti ja 20x20 sekundit aega.

Seekordsel Meetodimessil lõime kõikidele töötubade läbiviijatele ainulaadse võimaluse ette valmistada oma töötoa reklaam ning see esimesel õhtul kõigile ette kanda. Meetodeid ikka kohandatakse vastavalt kontekstidele ning nii tegime meiegi: palusime valida 10 slaidi töötoa iseloomustamiseks ning ajastada seda saatev jutt 100-le sekundile. Esitus andis hea ülevaate, mida töötoas tehakse ning võimaldas osalejatel teha teadlikke valikuid, millises töötoas osaleda. Muuhulgas tegime ühe slaidiesitluse valmis neile, kes soovisid spontaanselt ennast proovile panna ja kohapeal improviseerides selle ette kanda. Tuli hästi välja.

Kes soovib saada inspiratsiooni, siis vaata siia: <http://www.pecha-kucha.org/>.

Mis siis, kui ruum sinu ümber hetkeks muutub...

Usun, et igaüks on leidnud mõnel koolitusel, seminaril või töötoas osaledes, et intensiivne mõttetöö küll rikastab vaimumaailma, ent hing ihkab pisut kergemas rütmis liikuda. Kuidas siis hetkeks luua selline ruum, kus on võimalik end mõttetööst julgelt välja lülitada ja lasta end teistel meeltel kanda? Meetodimessil avas esmakordselt koolitusmaastiku ajaloos paarikümneks minutiks oma ukse *Lunchbeat* ehk eesti keeli lõunabiit. Selles osalemiseks kehtib kolm reeglit:

Esimene reegel: kui see on sinu esimene kord osaleda lõunabiidil, siis sa pead tantsima.

Teine reegel: kui see on sinu teine, kolmas või neljas kord osaleda lõunabiidil, siis sa pead tantsima.

Kolmas reegel: lõunabiidil ei räägita oma tööst ☺.

Idee lõunabiit läbi viia on inspireeritud aga üle kogu maailma laineid löövast *Lunchbeat'i* liikumisest. Selle eestvedaja Molly Ränge püüdis ühendada oma kahte kirge – tantsimist ja töötamist. Ta märkas, et pärast pidust nädalavahetust oli raske tööle pühenduda ning otsis viisi, kuidas pidutseda ja samas ka energiliselt töötada. Nii sündiski mõte tööpäeva ajal tunniks tantsukingad jalga panna ja koos teistega lihtsalt tantsida. Liikumine võttis ette aga enneolematu hoo ning nüüd korraldatakse lõunabiite üle kogu maailma. Kes soovib lugeda lisa või leida järgmise peopaiga, loe siit: <http://www.lunchbeat.org>.

Need on vaid mõned näited sellest, kuidas saab koolitaja anda oma panuse mitmekesise ja inspireeriva keskkonna loomiseks. On vaja vaid julgust oma mugavatest kingadest korraaks välja astuda, õppida sellest, mida teised teevad ning seejärel katsetada, katsetada, katsetada... Koolitaja enda eeskuju on ühtlasi parim meetod, kuidas kutsuda koolitatavaid üles olema oma elus ja töös loovuspraktik.

KASUTATUD KIRJANDUS

Google Images

Brown, J. & Isaacs, D. 2005. *The World Cafe. Shaping our Futures Through Conversations That Matter*. Berret-Koehler Publishers, San Fransisco.

Johansson. F. „Medici efekt“, Pegasus, 2008

Kolk, L. „Loovus – ettevõtte arengu võti“, Äripäeva Kirjastus, 2005

Mark, T. 2009. Learn the five secret of innovation. CNN

<http://edition.cnn.com/2009/BUSINESS/11/26/innovation.tips/index.html>

Maripuu, I. (2013). Uudiskiri, www.maripuu.ee

Sticky Wisdom. How to start a creative revolution at work?, 2002

Wheatley, M. & Frieze, D. (2011). *Walk out Walk on. A learning journey into communities daring to live the future now*. A Berkana Publication

UURI LISAKS RAAMATUID JA VIITEID

Baldwin, Christina

Calling the Circle – The First and Future Culture

Storycatcher – Making sense of Our Lives through the Power and Practice of Story

The Circle Way—A Leader in Every Chair - Christina Baldwin and Ann Linnea

www.peerspirit.com

Brown, Juanita with David Isaacs & the World Café Community

Brown, J. & Isaacs, D. 2005. *The World Cafe. Shaping our Futures Through Conversations That Matter*. Berrett-Koehler Publishers, San Francisco.

www.theworldcafe.com

Harrison Owen, „Avatud Ruumi meetod“. Eesti Ekspressi kirjastus, 2005

Expanding our now - The Story of Open Space Technology

The Spirit of Leadership - Liberating the Leader in Each of Us

www.openspaceworld.org

Corrigan, Chris

The Tao of Holding Space

Open Space Technology – A User's Non-Guide (with Michael Herman)

www.chriscorrigan.com

Kaner, Sam et. al.

The Facilitator's Guide to Participatory Decision Making

Block, P. 2008. *Community. The structure of belonging*. San Francisco: Berrett-Koehler Publishers, Inc.

Bohm, D. 1996. *On Dialogue*. Routledge, London.

Holman, P., Devane, T., Cady, S. 2007. *The change handbook. The definite resource on today's best methods for engaging whole systems*. Berrett-Koehler Publishers.

Huston, T. 2007. *Inside Out. Stories and methods for generating collective will to create the future we want*. Society for Organizational Learning.

Mojer, M.M. , Roehl, H., Knuth, M. & Magner, C. 2008. *Mapping Dialogue. Essential tools for social change*. A

Taos Institute Publication.

Saarinen, E. & Lonka, K. 2004. *Muutumised. Vaimse kasvamise poole*. Tartu: Fontese Kirjastus.

Autorist

Piret Jeedas on pikaajaliste kogemustega koolitaja ja protsessijuht, keda paeluvad uued algatused, katsetamine ja olemasoleva kahtluse alla seadmine. Täna on ta pühendunud kaasava juhtimise edendamisele Eestis ning tähenduslikeks muutusteks eelduste loomisele. Ta on juhtimistarkust kogunud maailma juhtivatelt mõtlejatelt nagu Peter Senge, Otto Scharmer, Juanita Brown, Adam Kahane. Omades andragoogilist väljaõpet, püüab ta välja töötada täiskasvanud õppija igakülgset arengut toetavat koolitusprogrammi. On olnud Minu Eesti mõttetalgute koolitustoimkonna üks eestvedajatest ning SA Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo pikaajaline koostööpartner. On aidanud kaasa MTÜ Partnerlus strateegia uuendamise protsessile ning toetanud läbi erinevate koolitustegevuste liikmete igakülgset arengut.

Õpib koos andragoogika tudengitega Tallinna Ülikoolis. Vabal ajal naudib looduses liikumist ja sõpradega koosolemist ja head toitu.

MTÜ Partnerlus

Mittetulundusühing Partnerlus on 2002. aastal loodud ühendus, mille eraisikutest liikmeid ühendab soov panustada sotsiaalse kapitali kasvatamisse. Ühing tegeleb sotsiaalsete projektide algatamise ning läbiviimisega, koolituste ja tööturuteenuste pakkujana. Ühingu peamisteks sihtgruppideks on kujunenud maapiirkondade kogukonnad ja töötud. Kuigi ühingu tegevus on peamiselt Kagu-Eesti keskne, ollakse alati valmis osalema erinevates projektides ning tegema koostööd organisatsioonidega nii Eestist kui kaugemalt.

Projekt „Let’s Find and Use Your Creativity“ on sündinud ja kasvanud koos kolleegidega Lätist – SIA PAC Agenda; ja Soomest – Creavit Media Osk.

Projekti eesmärk on jagada partnerriikide koolitajatega oma organisatsioonide parimaid praktikaid loova õhkkonna loomiseks täiskasvanute õppes

Kolleegide poolt koostatud koolitusmaterjalid läti, soome, eesti ja inglise keeles ning rohkem infot projekti kohta leiad veebilehelt: <http://www.creatrix.lv>